

พัฒนาการของวรรณคดีจีนเรื่องสุยหู่จ้วน

เรื่องสุยหู่จ้วนมิใช่หนังสือที่แต่งขึ้นโดยจินตนาการของนักเขียนเพียงคนเดียว หรือเป็นเรื่องที่เขียนจบในสมัยใดสมัยหนึ่ง แต่เป็นเรื่องที่พัฒนาจากตัวบุคคลและเหตุการณ์บางส่วนในบันทึกทางประวัติศาสตร์สมัยราชวงศ์ซ่งเหนือ(ค.ศ.960 - 1127) ผ่านไปราวสี่ร้อยปี เรื่องราวที่มีการบันทึกไว้ในประวัติศาสตร์ได้ผสมผสานกับปัจจัยทางสังคม และการแสดงออกทางศิลปะในสมัยราชวงศ์ซ่งใต้(ค.ศ.1127 - 1279) และราชวงศ์หยวน (ค.ศ.1206 - 1368) กลายเป็นนิยายขนาดยาวที่มีตัวละครเด่นถึงหนึ่งร้อยแปดตัวในสมัยราชวงศ์หมิง ดังเรื่องราวและรูปแบบของเรื่องสุยหู่จ้วนในปัจจุบัน พัฒนาการในช่วงเวลาดังกล่าวสามารถแบ่งเป็นช่วงๆ ได้ดังนี้

2.1 การพัฒนาจากบันทึกทางประวัติศาสตร์มาเป็นเรื่องเล่า

2.1.1 บันทึกประวัติศาสตร์สมัยซ่ง (宋史 Sòngshǐ)

บันทึกประวัติศาสตร์สมัยซ่ง เป็นบันทึกเรื่องราวและเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในสมัยราชวงศ์ซ่ง(ค.ศ. 960 - 1279) ซึ่งมีการบันทึกเรื่องราวที่เกี่ยวกับตัวละครในเรื่องสุยหู่จ้วนไว้ดังนี้ (Yán Dūnyì, 1957: 2)

บันทึกชีวประวัติของโหวเหมิง¹ (侯蒙列傳 Hóu Méng Lièzhuàn)

...ซ่งเจียงบุกเมืองหลวง มีผู้รายงานว่าซ่งเจียงและพวกรวมสามสิบหกคน เทียวทำชั่วแถบเมืองฉีเว่ย² (齊魏 Qíwèi) ทหารหลวงนับหมื่นก็ไม่กล้าสู้ ความสามารถ

¹ โหวเหมิงเป็นขุนนางที่ถวายหนังสือเสนอให้จักรพรรดิฮู่จงพระราชทาน อกภัยโทษพวกซ่งเจียงและรับเข้ารับราชการ แต่เขาเสียชีวิตประมาณปีเซวียนเหอที่ 2 - 3 (ประมาณปี ค.ศ.1120)ก่อนที่ซ่งเจียงจะสวามิภักดิ์ (Qiū Zhènshèng, 1992: 344)

² ฉีเว่ย ปัจจุบันอยู่บริเวณมณฑลชานตงและเหอหนาน (Yán Dūnyì, 1957: 3)

เหนือคน ขณะนี้มีโจรก่อกบฏ...มิสู้ภัยโทษซึ่งเจียงให้ไปรบกับพวกกบฏฟางล่า³ (方臘 Fānglā) เพื่อไถ่โทษ...

บันทึกสมัยฮวยจง⁴ (徽宗紀 Huīzōng Jì)

...ปีเซวียนเหอ⁵ที่สาม เดือนสอง...ซึ่งเจียงโจรแห่งฮว้ายหนาน⁶ (淮南 Huáinán) เอาชนะทหารฮว้ายหยาง⁷ (淮陽 Huáiyáng) ได้ ทางการส่งแม่ทัพไปปราบ ต่อมาซึ่งเจียงไปบุกจิงตง⁸ (京東 Jīngdōng) จึงสั่งให้จางซูเย่⁹ (張叔夜 Zhāng Shūyè) ผู้ว่าการแคว้นไปปราบ...เดือนห้าปีวอก ซึ่งเจียงถูกจับ...

³ กบฏฟางล่า เป็นการก่อกบฏครั้งใหญ่ที่สุดครั้งหนึ่งในสมัยปลายราชวงศ์ซ่งเหนือ ปัจจุบันดินแดนฟางล่าตั้งอยู่ที่มณฑลอันฮวย ประเทศจีน

⁴ พระนามของจักรพรรดิฮวยจง สมัยราชวงศ์ซ่งเหนือ ครองราชย์ในปี ค.ศ. 1101 – 1125 (Zhōngguó Shèhuì Kēxuéyuán Yǔyān Yánjiūsùǒ Cídiǎn Biānjíshì, 1995: 1561)

⁵ การเรียกชื่อปีของชาวจีน เรียกตามปีศักราชประจำรัชกาล เซวียนเหอเป็นชื่อปีศักราชประจำรัชกาลพระเจ้าฮวยจง ในแต่ละรัชกาลอาจมีชื่อปีศักราชประจำรัชกาลชื่อเดียวหรือมากกว่าหนึ่งชื่อ ปีเซวียนเหอเป็นชื่อปีศักราชที่ 6 ซึ่งเป็นชื่อปีศักราชสุดท้ายของพระเจ้าฮวยจงแห่งราชวงศ์ซ่ง ตรงกับปี ค.ศ. 1119 – 1125

⁶ บริเวณที่เรียกว่าฮว้ายหนาน ตั้งอยู่ทางใต้ของแม่น้ำฮว้าย ปัจจุบันอยู่ทางตอนเหนือของมณฑลเจียงซูและมณฑลอันฮวย ประเทศจีน (Yán Dūnyì, 1957: 3)

⁷ ฮว้ายหยาง ปัจจุบันเป็นอำเภอหนึ่งในมณฑลเหอหนาน (Zhāng Běihǎi, 1993: 575)

⁸ จิงตง เป็นชื่อเส้นทางที่สำคัญในสมัยราชวงศ์ซ่ง อยู่ใกล้กับเมืองโคเฟิง เส้นทางนี้กินพื้นที่บางส่วนทางตอนเหนือของมณฑลชานตง ทางใต้ของมณฑลเจียงซูและมณฑลเหอหนานในปัจจุบัน (Shāngwù Yīnshūguǎn: Biānshēnbù, 1931: 88)

⁹ จางซูเย่เป็นผู้มีความสามารถในการนำทหารออกรบ เมื่อเป็นผู้ดูแลอำเภอไห่โจว(ปัจจุบันอยู่ที่มณฑลเจียงซู) ได้รับคำสั่งให้ไปปราบพวกกบฏซึ่งเจียง(Qiū Zhènshēng, 1992: 346)

บันทึกจางซูเย่ (张叔夜传 Zhāng Shūyè Zhuàn)

...จางซูเย่พบโจรช่งเจียงที่เที่ยวปล้นแล้วเดินทางมาถึงทะเล ใกล้จะขึ้นฝั่ง มีเรือรบใหญ่นับสิบ จางซูเย่เกณฑ์ทหารนับพัน อยู่ห่างสิบลี้ ถึงธงใหญ่ล่อทำพวกโจร พวกโจรปล้นเรือใหญ่ได้นับสิบลำ และนำทรัพย์สินที่ปล้นได้ไว้บนเรือ ทหารส่วนหนึ่งแอบชุมนุมบนทะเล เมื่อรอให้ทหารมาพร้อมจึงจุดไฟเผาเรือรบเหล่านั้น เรือถูกเผา โจรต่างเกรงกลัว ไม่สามารถเอาชนะได้ ทหารที่ชุมนุมอยู่บนเรือ ช่งเจียงจึงยอมแพ้...

จากข้อความข้างต้นนี้จะเห็นได้ว่า ในบันทึกประวัติศาสตร์สมัยช่งที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสุยหู่จ้วนมีการระบุเพียงชื่อช่งเจียง ไม่ปรากฏชื่อนายโจรคนอื่น บอกเพียงว่าทั้งหมดมีสามสิบหกคน แต่เมื่อนำเรื่องราวมาลำดับเข้าด้วยกันแล้วจะสรุปได้ว่าช่งเจียงและพวกเป็นโจรที่มีกำลังเข้มแข็งในสมัยจักรพรรดิฮวยจง ต่อมาทางการปราบปรามให้สวามีภักดีเข้ารับราชการ แล้วส่งไปปราบกบฏกลุ่มอื่น

2.1.2 เรื่องเล่าในสมัยราชวงศ์ช่งใต้

สมัยราชวงศ์ช่ง เป็นช่วงเวลาที่บ้านเมืองมีความขัดแย้งกับชนเผ่าต่าง ๆ ทั้งทางเหนือและทางตะวันออก ชนเผ่าเหล่านี้มีความแข็งแกร่งและต่างสถาปนาอำนาจทางการเมืองขึ้น ไม่ว่าจะเป็นพวกชนเผ่าซีตัน(契丹 Qìdān) ซึ่งสถาปนาขึ้นเป็นชาติเหลียว(遼國 Liáoguó)(ค.ศ.907-1125) พวกหนู่เจิน(女真 Nǚzhēn) วีรบุรุษของชาวแมนจู ซึ่งสถาปนาขึ้นเป็นชาติจิน(金國 Jīnguó)(ค.ศ.1115)และพวกชนเผ่าต่างเขียง(黨項 Dǎngxiàng) ซึ่งสถาปนาขึ้นเป็นชาติซีเซีย(西夏 Xīxià) (Yán Kūnyáng, 1981: 50)

ในปีค.ศ.1127ปลายราชวงศ์ช่งเหนือ ชนชาติจินสามารถยึดเมืองตงจิง(ปัจจุบันคือเมืองไคเฟิง)เมืองหลวงในขณะนั้นได้และจับจักรพรรดิฮวยจงและจักรพรรดิซิงจง(欽宗 Qīn zōng) (ครองราชย์ในปี ค.ศ.1126 - 1127)ไปเป็นเชลย นับเป็นการสิ้นสุดราชวงศ์ช่งเหนือ ต่อมาจ้าวกั้ว(趙構 Zhào Gòu)เชื้อพระวงศ์ สถาปนาอำนาจทางการเมืองขึ้นใหม่ตั้งเป็นราชวงศ์ช่งใต้ โดยตั้งเมืองหลินอาน(ปัจจุบันคือเมืองหางโจว)เป็นเมืองหลวง

แม้จะสถาปนาราชวงศ์ซ่งได้ขึ้นแล้ว แต่ดินแดนจงหยวน¹⁰ (中原 Zhōngyuán) (บริเวณเมืองตงจิง) ยังคงตกอยู่ภายใต้การปกครองของพวกจิน ประชาชนมีสภาพความเป็นอยู่ที่ลำบากยากแค้น ราชสำนักทางใต้กลับเต็มไปด้วยขุนนางฉ้อราษฎร์บังหลวง มีแต่ความสุขสบาย จึงทำให้ประชาชนเกลียดชังและต่างนึกถึงวีรบุรุษในอุดมคติของตนซึ่งเป็นเสมือนที่พึ่งทางจิตใจ ท่ามกลางสภาพบ้านเมืองที่วุ่นวาย

เพื่อตอบสนองความต้องการทางใจของประชาชน คนเล่านิทาน (說話人 Shuōhuà rén) ซึ่งเล่าเรื่องราวพื้นบ้านตามร้านน้ำชาในสมัยนั้นจึงอาศัยเรื่องราวสูญหู่¹¹ เท่าที่มีปรากฏในประวัติศาสตร์จากบันทึกประวัติศาสตร์สมัยซ่งมาเป็นข้อมูลในการเล่าเรื่อง ช่วงนี้เองที่มีการสร้างสรรค์เติมแต่งข้อมูลโดยคนเล่านิทาน เรื่องราวของโจรซ่งเจียงและพรรคพวกค่อยๆ เปลี่ยนจากโจรร้ายกลายเป็นวีรบุรุษผู้ทรงคุณธรรม เนื้อหาเรื่องราวของสูญหู่เริ่มมีความสมบูรณ์มากขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็เริ่มมีเรื่องอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์เข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้เรื่องราวคล้ายกับเทพนิยาย

ด้วยเหตุที่มีการเล่าเรื่องราวโดยคนเล่านิทานซึ่งต่างมีบทบาทในการเล่าของตนเอง และมีได้เป็นผู้เชี่ยวชาญทางอักษรศาสตร์ ประกอบกับเป็นการเล่าให้ประชาชนธรรมดาฟัง ทำให้ยังไม่มีมีการเขียนเรียบเรียงเป็นวรรณกรรมเรื่องสูญหู่ขึ้นในช่วงเวลานี้ แต่ผลจากการเล่าเรื่องผสมผสานกับการเติมแต่งเรื่องราวของพวกเขา ก็ทำให้ซ่งเจียงซึ่งมีบันทึกไว้เพียงว่าเป็นจอมยุทธ์ใจกล้าบ้าบิ่น กลายเป็นตัวละครที่รู้หนังสือ รู้ธรรมเนียม จงรักภักดี กตัญญู รู้คุณ ตั้งมั่นและเชื่อมั่นในคุณธรรม ซื่อสัตย์ต่อราชสำนัก ซ่งเจียงในประวัติศาสตร์ที่เป็นโจรร้ายจึงกลายเป็นวีรบุรุษในอุดมคติที่เปี่ยมด้วยคุณธรรมความดีในเรื่องเล่าไปโดยปริยาย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁰ ดินแดนจงหยวนคือบริเวณที่ราบกลางซึ่งหมายถึงเขตใต้ของแม่น้ำฮวงเหอ (แม่น้ำฮวงโห) ซึ่งรวมทั้งเขตพื้นที่ส่วนใหญ่ของมณฑลเหอหนาน ภาคตะวันออกของมณฑลชานตง และภาคใต้ของมณฑลเหอเป่ย์และมณฑลชานซี (Zhōngguó Shèhuì Kē xuéyuàn Yǔyán Yánjiūsuǒ Cǐdiǎn Biānjǐshì, 1995: 1498)

¹¹ เรื่องราวสูญหู่ หมายถึงเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตัวละครและเหตุการณ์ในสูญหู่จ้วน

ภาพสถานที่เล่นกีฬาของคนเล่นกีฬาในสมัยซ่ง

สถาบันวิทยบริการ

(จากหนังสือ Shuǐhǔ Yǐngxióng Pǔ)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2.2 การบันทึกเรื่องราวเป็นลายลักษณ์อักษร

2.2.1 บันทึกเหตุการณ์ในปีเซวียนเหอ

ในสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ นอกจากจะมีการเล่าเรื่องราวสูญหูโดยคนเล่านิทานแล้ว ยังมีการบันทึกเรื่องราวสูญหูไว้ในบันทึกเหตุการณ์ปีเซวียนเหอ (宣和遺事 Xuānhé Yí shì) ซึ่งเป็นบันทึกเหตุการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นในรัชสมัยของจักรพรรดิฮุยจง รวมทั้งสิ้นประมาณสามร้อยตอน โดยจะมีสารบัญชื้อตอนเขียนไว้ด้านหน้าของบันทึก เนื้อหาหลักเป็นเรื่องของราชสำนักในรัชกาลจักรพรรดิฮุยจงและจักรพรรดิซิงจง ซึ่งเป็นสมัยที่การปกครองล้มเหลว ทั้งสองพระองค์ถูกพวกจินจับไปเป็นเชลย นอกจากนี้ยังมีเรื่องราวของบรรดาขุนนางข้าราชการในสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ซึ่งฝ่าฝืนหาแต่ความสุข โดยไม่สนใจว่าบ้านเมืองทางเหนือถูกรุกราน บันทึกฉบับนี้บันทึกโดยใช้ภาษาจีนโบราณและไปฮว่า (白話 bái huà)¹² (Qiū Zhènshēng, 1992: 3)

เรื่องราวสูญหูที่มีบันทึกไว้ ส่วนใหญ่จะเป็นการเขียนรวบรวมเรื่องราวที่คนเล่านิทานเล่ากันอยู่ในสมัยนั้น โดยบันทึกไว้เพียงคร่าวๆ ตอนที่มีการบันทึกไว้ค่อนข้างประณีตสมบูรณ์คือ

1. ตอนหยางจื่อ¹³ ไร่ขายกระบี่ (楊志賣刀 Yáng Zhì mài dāo) เป็นเรื่องราวของหยางจื่อผู้มีฝีมือเพลงยุทธ์ เมื่อพเนจรมาถึงตงจิง ไม่มีสมบัติเงินทองติดตัว ต้องจำยอมนำกระบี่ประจำตระกูลออกเร่ขายตามถนน มีคนชั่ววางแผนทำที่ขมซื้อกระบี่ โดยให้หยางจื่อทดสอบกระบี่ที่มีสรรพคุณพิ้นเหล็กขาด ดัดเส้นผมได้ แทนคนโดยไม่มีคราบเลือดติดให้ชม หยางจื่อไม่ยอมทำร้ายผู้อื่นจึงไม่ยอมแสดงให้ดู แต่แล้วก็กลับถูกใส่ร้ายว่าจะฆ่าผู้อื่น คนชั่วนั้นแย่งดาบไป หยางจื่อโกรธและฆ่าคนผู้นั้นตาย เหตุนี้ทำให้เขา

¹² ไปฮว่า หมายถึงภาษาจีนปัจจุบัน เป็นภาษาที่พัฒนาจากภาษาพูดในสมัยราชวงศ์ถัง(ค.ศ.618-907)และราชวงศ์ซ่ง(ค.ศ.960-1127) เริ่มใช้ในงานเขียนที่เรียบง่ายและไม่เคร่งในแบบแผนนัก หลังจากขบวนการสี่พฤษภา(วันที่ 4 พฤษภาคม ค.ศ.1919) ไปฮว่าจึงเริ่มใช้ทั่วไปในสังคมจีน(Zhōngguó Shèhuì Kēxuéyuán Yǔyán Yánjiūsuǒ Cí diǎn Biānjǐshì, 1995: 21)

¹³ ตัวละครเอกตัวหนึ่งในเรื่องสูญหูจ้วน

ต้องโทษ ต่อมาเหลียงฉือเจี๋ย (梁世杰 Liáng Shìjié) ซึ่งเป็นขุนนางชั่วเห็นว่าเขามีความสามารถ จึงซบเลียงไว้

2. ตอนเผาไก่อ¹⁴ และพวกปล้นขบวนคุ้มกันของขวัญวันเกิด (晁蓋伙劫生辰綱 Cháo Gài huǒ zéi shēngchén gāng) เป็นเรื่องราวของเผาไก่อและพวกวางแผนปล้นขบวนของขวัญที่เหลียงฉือเจี๋ยให้หยางจื่อคุ้มกันเพื่อส่งไปให้พ่อตา

3. ตอนช่งเจียงสังหารนางเยียนผัวซี¹⁵ (宋江殺閻婆惜 Sòng Jiāng shā Yān Póxi) เป็นตอนที่ช่งเจียงสังหารภรรยา เนื่องจากนางขู่ว่าจะฟ้องเรื่องพี่ช่งเจียงช่วยเหลือนายไก่อ ช่งเจียงจึงสังหารนางและหนีโทษ ระหว่างที่หนีได้รับหนังสือสวรรค์¹⁶ ซึ่งเปรียบเสมือนตำราพิชัยสงครามจากเจ้าแม่บนสวรรค์ ต่อมาเข้าพบกับนายไก่อ ภายหลังก่อนที่นายไก่อจะตาย ช่งเจียงจึงขึ้นเป็นนายโจรแทน รวมมีนายโจรทั้งสิ้นสามสิบหกคน

นอกจากนี้ยังมีเรื่องราวของตัวละครเอกอื่นๆ เช่น หลินชง¹⁷ (林冲 Lín Chōng) อู๋ซง หลี่ซวย (李逵 Lǐ Kúí)¹⁸ และหลูจื่อเชิน (魯智深 Lǔ Zhìshēn)¹⁸ แต่ไม่มีการเขียนแยกเป็นตอนเฉพาะเอาไว้ (Zhāng Mòshēng, 1953: 46 – 47)

¹⁴ ตัวละครเอกตัวหนึ่งในเรื่องสุขहु้จ้วน เป็นหัวหน้าของวีรบุรุษในเรื่องสุขहु้จ้วนในช่วงต้น

¹⁵ นางเยียนผัวซี ภรรยาของช่งเจียง ซึ่งมารดานางยกให้ช่งเจียงเป็นการตอบแทนที่ช่วยเหลือ ช่งเจียงมิได้รักใคร่สนใจนาง นางซึ่งมีพื้นฐานนิสัยที่ไม่ดีนักจึงลอบคบชู้

¹⁶ หนังสือสวรรค์มีทั้งหมดสามเล่ม มีเนื้อหาคล้ายตำราพิชัยสงคราม เจ้าแม่บนสวรรค์มอบให้ช่งเจียง โดยกำชับว่าให้ปฏิบัติภารกิจแทนสวรรค์ มีความซื่อสัตย์จงรักภักดีช่วยชาติ อำนวยความสุขให้ประชาชน เมื่ออ่านตำรานี้จนเข้าใจแล้วให้เผาทำลายเสีย การแต่งเรื่องให้ช่งเจียงได้รับหนังสือสวรรค์เป็นส่วนหนึ่งที่แสดงว่า เรื่องราวสุขहु้จ้วนเริ่มมีเค้าของอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์

¹⁷ หลินชง เป็นตัวละครเอกตัวหนึ่งในสุขहु้จ้วน ซึ่งมีลักษณะพิเศษคือ มีศิระระเหมือนศิระระของเสือดาว มีตำแหน่งเป็นครูฝึกทหาร ต่อมาถูกลูกหลานของขุนนางชั่วกลั่นแกล้งจนต้องโทษเนรเทศ

¹⁸ หลี่ซวย เป็นตัวละครเอกตัวหนึ่งในสุขहु้จ้วน ซึ่งมีความจริงใจ แต่มีนิสัยมุทะลุสุดัน พุดจาโผงผาง

¹⁹ หลูจื่อเชิน เป็นตัวละครเอกตัวหนึ่งในสุขहु้จ้วน สังหารคนตายเพื่อช่วยเหลือคนจน จึงต้องหนีไปบวช

รูปแสดงแม่ทัพไทย

ภาพซ่งเจียงสังหารนางเยียนผัวซี

(จากหนังสือ Shuihü)

จะเห็นได้ว่าเป็นที่เหตุการณ์ในปีเซวียนเหอ มีคำของการเล่านิทานในสมัยช่วงก่อนข้างมาก นับเป็นบทที่ใช้เล่าเรื่องของคนเล่านิทานในสมัยนั้น และเนื้อหาในบันทึกก็เป็นพื้นฐานเรื่องราวสุขทุกข์ในช่วงแรก ทั้งในด้านโครงเรื่องและภาษาที่ใช้ในการเขียน(Qiū Zhènshēng, 1992: 4)

2.2.2 โคลงสรรเสริญซ่งเจียงและพรรคพวก

ในสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ นอกจากจะมีการบันทึกเรื่องราวสุขทุกข์ในบันทึกเหตุการณ์ปีเซวียนเหอแล้ว ยังมีการบันทึกเป็นโคลงสรรเสริญซ่งเจียงและพรรคพวกสามสิบหกคน (宋江三十六人贊 Sòng Jiāng sānshíliù rén zàn) โดยใช้ตัวอักษรประมาณสองพันตัวในการบันทึกเขียนโดยกงไค (公凱 Gōng kāi) จิตรกรในสมัยนั้น(Qiū Zhènshēng, 1992: 8)

กงไค เกิดในยามบ้านเมืองวุ่นวาย มีชนต่างเผ่ารุกราน ประชาชนรวมทั้งกงไคต่างมีความหวังว่าวีรบุรุษผู้กล้าที่มีคุณสมบัติความเก่งกล้าเหมือนซ่งเจียงซึ่งเป็นวีรบุรุษที่เล่าขานของผู้คนจะมาเป็นผู้ออกบฏชาติ ประกอบกับเมื่อเขายังเล็ก เคยเห็นภาพวาดวีรบุรุษทั้งสามสิบหกคนของหลี่ซง(李嵩 Lǐ Sōng) จิตรกรเอกในสมัยนั้นซึ่งอาศัยเพียงเรื่องเล่าพื้นบ้าน(街巷小說 Jiē xiàng xiǎoshuō)²⁰ ที่เล่าขานเรื่องราวสุขทุกข์ในแหล่งเรียมย์ระดับล่าง(瓦舍勾欄 Wǎshè gōulán)²¹ มาจินตนาการและถ่ายทอดเป็นภาพวาด กงไคจึงมีความคิดที่จะวาดภาพเหล่าวีรบุรุษเช่นเดียวกับหลี่ซง แต่เนื่องจากข้อมูลเรื่องราวสุขทุกข์ที่เขารับรู้มีเพียงภาพวาดของหลี่ซงและเรื่องราวที่เล่าขานเท่านั้น จึงไม่ประสงค์จะจินตนาการโดยไม่มีหลักฐานข้อมูลของเรื่องราวและตัวละครในเชิงประวัติศาสตร์ ต่อมาเขาได้อ่านบันทึกชีวประวัติของโหวเหมิงซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของบันทึกประวัติศาสตร์สมัยซ่ง ได้ทราบถึงเรื่องราวของซ่งเจียงและพรรคพวกว่ามีอยู่จริง จึงนำเรื่องราวในบันทึกและภาพวาดของหลี่ซงมาเป็นข้อมูลในการเขียนโคลงสรรเสริญซ่งเจียงและพรรคพวกสามสิบหกคน ทั้งนี้ไม่พบหลักฐานว่ากงไคได้วาดภาพวีรบุรุษเหล่านี้เช่นเดียวกับหลี่ซงหรือไม่

ปัจจุบันภาพวาดของหลี่ซงได้หายสาบสูญไปแล้ว จึงมีเพียงโคลงสรรเสริญของกงไคที่เป็นข้อมูลแสดงถึงการพัฒนาเรื่องราวสุขทุกข์ในแง่การถ่ายทอดลักษณะตัวละครเป็นภาพวาดและโคลงสรรเสริญในสมัยราชวงศ์ซ่งใต้

²⁰ แปลตรงตัวว่าเรื่องเล่าตามตรอกซอกซอย

²¹ แหล่งเรียมย์ในสมัยซ่ง ซึ่งจะมีทั้งการแสดงกายกรรม มีนางคณิกา รวมถึงการร้องและเล่นละคร

2.3 การพัฒนาสู่บทละครอุปรากร

การพัฒนาเรื่องราวสู่บทละครอุปรากร เป็นการพัฒนาที่มีใช้การพัฒนาต่อเนื่องจากเรื่องเล่า แต่เป็นการพัฒนาไปพร้อมกัน กล่าวคือบทละครอุปรากรมิใช่มาจากการตัดแปลงข้อมูลจากเรื่องเล่าทั้งหมด ทั้งการเล่าเรื่องราวและการเขียนบทละครอุปรากรสี่ยุ่ต่างมีรากฐานมาจากบันทึกทางประวัติศาสตร์เช่นเดียวกัน และเนื่องจากผู้เล่าเรื่องราวสี่ยุ่และผู้เขียนอุปรากรเรื่องราวสี่ยุ่ต่างก็แสดงศิลปะในแขนงของตนในสถานเริงรมย์ระดับล่างเช่นเดียวกัน จึงมีการถ่ายทอดเรื่องราวและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน(Hé Mǎnzǐ, 1993: 10) และศิลปะทั้งสองแขนงต่างก็ประสบความสำเร็จได้รับการต้อนรับจากผู้ชมเช่นเดียวกัน

ในสมัยราชวงศ์หยวนซึ่งเป็นยุคที่บทร้อง²²(曲 本)เฟื่องฟู มีบทละครอุปรากรเกิดขึ้นมากมาย ในอุปรากรจะมีศิลปะการแสดงหลายประเภทรวมเข้าไว้ด้วยกันรวมทั้งการร้อง จึงมีการพัฒนาบทละครอุปรากรเรื่องราวสี่ยุ่ขึ้น นับเป็นขั้นตอนสำคัญในการพัฒนาเป็นสี่ยุ่จ้วน แต่กระนั้นก็ยังมีความแตกต่างจากสี่ยุ่จ้วน กล่าวคือเรื่องราวอุปรากรในสมัยเริ่มแรกยังคงมีการเพิ่มเติมเรื่องราวจากการสร้างสรรค์ของผู้เขียนบทละครอยู่ตลอดเวลา ตัวละครมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่ยังไม่มีการกำหนดเรื่องราวที่แน่นอน

ตัวละครเรื่องสี่ยุ่ที่โดดเด่นในบทละครอุปรากรคือหลีซวย ซึ่งจะมีอุปนิสัยแตกต่างจากหลีซวยในสี่ยุ่จ้วนอย่างชัดเจน ในอุปรากรหลีซวยจะเป็นคนดลกขบขัน แต่ในสี่ยุ่จ้วนเขาจะมีนิสัยมุกทะลุดัน นอกจากนี้ลักษณะการเขียนเป็นบทละครอุปรากรจะแยกเรื่องราวตามตัวละครเด่นเป็นตอนเฉพาะ ไม่ยึดติดกับเรื่องราวหรือตอนของตัวละครอื่นเช่น ตอนของหลีซวย ก็สามารถแยกเป็นเรื่องของหลีซวยตั้งแต่ต้นจนจบได้ สิ่งนี้เองที่เป็นลักษณะสำคัญของบทละครอุปรากรที่จะพัฒนาเป็นสี่ยุ่จ้วน(Rèn Dàhuì, 1998: 8) ทำให้สี่ยุ่จ้วนมีการแยกตอนตามเรื่องราวของตัวละครเด่นๆ เช่นตอนของอู่ซงลิตอนที่นำมาเปรียบเทียบในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะมีอู่ซงเป็นตัวหลักในการดำเนินเรื่องทั้งสิบตอน

²² บทร้อง เป็นฉันทลักษณ์ของโคลงกลอนชนิดหนึ่ง กำเนิดในสมัยซ่งใต้และเฟื่องฟูถึงขีดสุดในสมัยราชวงศ์หยวน โดยได้รับอิทธิพลจากเพลงพื้นบ้าน การใช้คำในแต่ละประโยคค่อนข้างอิสระ มักจะใช้ภาษาพูดในการประพันธ์ โดยบทร้องหนึ่งบทสามารถร้องเป็นบทเดี่ยว หรือรวมหลายบทเป็นหนึ่งชุด หรือจะนำมารวมเป็นละครเพลงก็ได้ (Zhōngguó Shèhuì Kēxuéyuàn Yǔyán Yánjiūsuǒ Cídiǎn Biānjǐshì, 1995: 946)

แม้ในสมัยหยวนจะมีการพัฒนาเรื่องราวสุยหู่เป็นบทละครอุปรากรแล้ว แต่ก็ เป็นลักษณะกระจัดกระจาย ไม่มีการรวบรวมเรื่องราวจากผู้เขียนบทอุปรากรเข้าไว้ด้วยกัน และปัจจุบันบทละครเหล่านี้ก็ได้สูญหายไปแล้ว แต่ช่วงเวลาการพัฒนาเรื่องราวสุยหู่มา เป็นบทละครอุปรากรก็มีความสำคัญกับพัฒนาการด้านเนื้อหาของสุยหู่จ้วน ทำให้เรื่อง รวามีรายละเอียดต่าง ๆ ชัดเจนขึ้น ตัวละครเพิ่มจากสามสิบหกคนตามหลักฐานบันทึกเหตุ การณ์ในปีเซวียนเหอมาเป็นตัวละครเอกจำนวนหนึ่งร้อยแปดตัว และเริ่มมีการแบ่งตอน ตามเรื่องราวของตัวละครที่เด่น ๆ

หลังจากช่วงเวลานี้แล้ว พัฒนาการเรื่องราวสุยหู่ในอุปรากรและวรรณกรรม ต่างพัฒนาไปตามแนวทางของตนเอง ทำให้อุปรากรและวรรณกรรมเรื่องสุยหู่จ้วนมีความ แตกต่างกันในเวลาต่อมา

2.4 การเขียนเป็นวรรณกรรม

ในสมัยราชวงศ์ซ่งใต้ ขณะที่มีการเล่าเรื่องราวสุยหู่และการจัดบันทึกเรื่องราว บางส่วนไว้ในบันทึกเหตุการณ์ปีเซวียนเหอ ก็เริ่มมีเค้าโครงของวรรณกรรมเรื่องสุยหู่- จ้วนแล้ว แต่เป็นการเขียนบันทึกไว้โดยผู้เขียนหลายคน มีการเพิ่มเติมและขยายเรื่องราว จนสมบูรณ์แต่ทว่าไม่ปรากฏชื่อผู้เขียน ต่อมาในสมัยราชวงศ์หยวน ชื่อไฉอาน (施耐庵 Shī Nàiān) เป็นผู้นำเรื่องราวสุยหู่ที่ผ่านการพัฒนาทางด้านรูปแบบและเรื่องราวมาเป็น ระยะเวลาประมาณสี่ร้อยปีมารวบรวมและสร้างสรรค์เป็นสุยหู่จ้วนฉบับ 100 ตอน ต่อมา ในสมัยปลายราชวงศ์หยวนต้นราชวงศ์หมิง หลัวกวันจง²³ (羅貫中 Luó Guànzhōng) เป็นผู้นำมาเรียบเรียง มีการบันทึกไว้ในหนังสือซีชีวเล่ย์ก่าว (七修類稿 Qīxiū lèigǎo) ซึ่งเป็นหนังสือที่จัดหมวดหมู่ของหนังสือต่าง ๆ เขียนโดยหลางยิง (郎英 Láng Yīng) ว่าสุย- หู่จ้วนฉบับดั้งเดิมเป็นฉบับของชื่อไฉอาน หลัวกวันจงนำมาเรียบเรียง (Chén Zhōngfán, 1954: 111)

ในเวลาต่อมาปรากฏว่ามีเรื่องสุยหู่จ้วนฉบับต่าง ๆ ออกมาหลายสำนวน แต่ ฉบับที่เด่น ๆ ได้แก่ฉบับต่อไปนี้

²³ หลัวกวันจง(ค.ศ.1873 - 1943)หรือล่อกวางตง ผู้นำเรื่องราวสามก๊กใน ประวัติศาสตร์มาเขียนเป็นเรื่องสามก๊ก

1. ฉบับ 100 ตอน ของกัวชวิน(郭勳 Guō Xūn)

ฉบับ 100 ตอน ของกัวชวิน ปรากฏในสมัยราชวงศ์หมิง ปีเจียจิง(嘉靖 Jiā jìng)(ค.ศ. 1522 – 1566) เป็นฉบับที่ทำให้สูญหู่จ้วนเป็นที่รู้จักแพร่หลาย ฉบับของกัวชวิน เป็นการนำฉบับของหลัวกั๋วอันจงมาเรียบเรียง โดยเพิ่มเติมเรื่องราวตอนปราบเหลียว (征遼 Zhēng Liáo) กลวิธีในการบรรยายเรื่องราวในฉบับของกัวชวินจะมีการแทรกบทของกอนเล่านิทาน²⁴ โดยใช้สรรพนามบุรุษที่หนึ่งในการพูดบทที่เป็นการแนะนำตัวละครหรือแนะนำเรื่องราว ปัจจุบันฉบับของกัวชวินเหลือเพียง 5 บท คือบทที่ 51 – 55 (Chén Xīn, 1993: 4)

2. ฉบับ 120 ตอนของ อวี๋เซียงโต้ว(余象斗 Yú Xiàngdǒu)

ฉบับ 120 ตอน ของอวี๋เซียงโต้วปรากฏในปีว่านลี่(萬曆 Wàn lì)(ค.ศ.1573) รัชกาลจักรพรรดิเจินจง(神宗 Shénzōng)แห่งราชวงศ์หมิง เป็นการนำฉบับของหลัวกั๋วอันจงมาจัดพิมพ์ขึ้น โดยมีตอนปราบเหลียวเช่นเดียวกับฉบับของกัวชวิน แต่มีการเพิ่มเนื้อหาตอนปราบเทียนหู่(田虎 Tián hǔ) และหวังชิง(王慶 Wáng qìng)เข้าไป

3. ฉบับ 120 ตอน รวบรวมโดย หยางตั้งเจี้ยน (楊定見 Yáng Dìngjiàn)

ฉบับ 120 ตอน รวบรวมโดยหยางตั้งเจี้ยน ปรากฏในปลายราชวงศ์หมิง สมัยจักรพรรดิฉงเจิน(崇禎 Chóng zhēn) (ค.ศ.1628 – 1644) เป็นการนำฉบับกัวชวินมาจัดพิมพ์ขึ้น มีการเพิ่มเติมเรื่องราวเหมือนกับฉบับอวี๋เซียงโต้ว ถือเป็นฉบับที่ครบถ้วนสมบูรณ์ที่สุด เรียกว่าสูญหู่จ้วนฉบับสมบูรณ์ (水滸全本 Shuǐhǔ Quánzhuàn)

4. ฉบับ 70 ตอน ของ จินเฉิงทัน (金聖嘆 Jīn Shèngtàn)

ฉบับ 70 ตอน ของ จินเฉิงทัน ปรากฏในสมัยราชวงศ์ชิง จินเฉิงทันนำเนื้อหา 70 ตอนแรกของสูญหู่จ้วนที่เขาอ้างว่าเขียนโดยซิดไฉ้อานมาเรียบเรียง ตัดเนื้อเรื่องส่วนที่อยู่หลังจากตอนที่ 70 ซึ่งประกอบด้วยเรื่องการอภิเษกชิงเจียงและพวก โดยให้ไปสวมักกั๊ดและรับราชการ(招安 Zhāo ān) และตอนปราบฟางล่าซึ่งเขาอ้างว่าเขียนโดยหลัวกั๋วอันจงออก

²⁴ ดูรายละเอียดเกี่ยวกับบทแทรกของกอนเล่านิทานได้ในบทที่ 3

ฉบับของจินเจิ้งทั้นจะเป็นฉบับที่นำเอาฉบับ 120 ตอนมาดัดแปลง โดยนำตอนที่ 1 ของฉบับ 120 ตอน มาเป็นบทที่ 25 (楔子 xiēzi) และแก้ไขตอนที่ 71 ของฉบับ 120 ตอนที่ มีชื่อตอนจบว่าวีรบุรุษเขาเหลียงซานเรียงลำดับ²⁵ แก้ไขเป็นตอนผืนร้ายอันน่ากลัวของวีรบุรุษเขาเหลียงซาน แล้วนำมาเป็นตอนจบตอนที่ 70 ของฉบับนี้

ทั้งนี้ฉบับ 70 ตอนของจินเจิ้งทั้น จะเปลี่ยนลักษณะของช่งเจียงที่เป็นผู้ทรงคุณธรรมและมีความจงรักภักดีเป็นคนที่โลกและโหดร้าย หูฉือ (胡适 Hú shì) มีความเห็นว่าเป็นจากจินเจิ้งทั้นเกิดในยุคสมัยที่มีโจรกระจายทั่วหล้า จึงคิดว่าพวกโจรนี้ไม่มีทางที่จะยกกระดืบเป็นคนดีได้ (Hú Shì, 1926: 42)

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีสูญหู่จ้วนหลายฉบับแต่ก็มีเนื้อหาในภาพรวมเหมือนกัน มีรูปแบบที่พัฒนาต่อเนื่องกันมา และถือว่าผู้เขียนคือชื่อโน้อานและหลัวกวันจง

2.5 การพัฒนาจากนิยายเชิงประวัติศาสตร์เป็นนิยายแบบแบ่งตอน

ดังที่กล่าวมาแล้วว่าเรื่องราวสูญหู่มาจากบันทึกทางประวัติศาสตร์ เรื่องราวสูญหู่ในตอนแรกเริ่มจึงมีรูปแบบเป็นนิยายเชิงประวัติศาสตร์ แต่ต่อมาเรื่องราวของสูญหู่ที่มีบันทึกไว้ในบันทึกเหตุการณ์ปี:เซวียนเหอนั้นก็ได้ผสมผสานกับเรื่องราวสูญหู่ที่เล่าขานโดยคนเล่านิทาน เนื่องจากเรื่องราวสูญหู่ในประวัติศาสตร์นั้นมีเพียงเล็กน้อย ไม่เพียงพอที่จะเขียนเป็นเรื่องนิยายเชิงประวัติศาสตร์ซึ่งมีขนาดยาวและมีรายละเอียดมากได้ จึงจำเป็นต้องนำเรื่องเล่าที่มีการเติมแต่งเรื่องราวโดยคนเล่านิทาน มีบทร้องและทำนองเพลง ประกอบมาผสมผสานเพื่อให้นิยายเชิงประวัติศาสตร์มีเนื้อหาที่ชัดเจนขึ้นและติดต่อกันเป็นเรื่องยาว เมื่อเรื่องราวดังกล่าวเริ่มมีขนาดยาวและความซับซ้อนมากขึ้น จึงมีการพัฒนารูปแบบเป็นนิยายขนาดยาวในเวลาต่อมา

²⁵ บทที่ 1 ในอุปรากรคือ บทที่ 1 ก่อนฉากแรกหรือบทที่ 1 ระหว่างฉากแรก และฉากที่สอง ในนิยายปัจจุบันคือบทที่ 1 ที่อยู่หน้าเรื่องราวหลัก (Zhōngguó Shèhuì Kēxuéyuàn Yǔyán Yánjiūsuǒ Cǐdiǎn Biānjíshì, 1995: 1273) บทที่ 1 ในฉบับของจินเจิ้งทั้นจะเป็นบทแรกของเรื่อง ซึ่งจะเท่ากับบทที่ 1 ของฉบับอื่นๆ บทที่ ถัดจากบทที่ 1 จึงจะนับเป็นบทที่ 1

²⁶ การเรียงลำดับในที่นี้เป็นการเรียงลำดับว่าผู้ใดเป็นนายใหญ่ นายรอง เรียงลำดับต่อกันไป

ลักษณะการเขียนเป็นนิยายนั้นยังคงรักษารูปแบบของบทละครอุปรากรไว้ กล่าวคือ มีตัวละครเป็นจุดศูนย์กลางของเรื่อง ทำให้สามารถแยกเรื่องของตัวละครเด่นเป็นตอนเฉพาะที่มีความสมบูรณ์ในตัวได้ เมื่อตัวละครพ้นจากเรื่องราวที่มีตนเองเป็นตัวละครเด่นแล้ว ก็จะเป็นตัวละครธรรมดาตัวหนึ่ง ซึ่งหากผู้อ่านมิได้รู้เรื่องราวในส่วนของตัวละครนั้นมาก่อน ก็จะไม่สามารถเข้าใจลักษณะนิสัยของตัวละครตัวนี้ได้เลย ตัวอย่างเช่น เรื่องราวของอุซงที่มีทั้งหมดสิบตอน (Wú Shí Huí 武十回) จะมีอุซงเป็นตัวหลักในการดำเนินเรื่อง แต่หลังจากสิบตอนนั้นแล้ว บทบาทของอุซงก็จะไม่เด่นอีกต่อไป กลายเป็นตัวละครที่มีบทบาทร่วมกับตัวละครอื่นในฐานะของกลุ่มวีรบุรุษแห่งเขาเหลียงซาน บทบาทของอุซงจึงสามารถจบอย่างสมบูรณ์ได้ภายในสิบตอนนี้

นอกจากนี้ตัวละครที่ปรากฏในส่วนที่เป็นเรื่องราวของอุซงเช่นพานจินเหลียน²⁷ (潘金蓮 Pān Jīnlián) และทวารบาลเจียง²⁸ (蔣門神 Jiāng Mén Shén) ก็ล้วนเป็นตัวละครที่สร้างขึ้นเพื่อเสริมบทบาทของอุซงโดยเฉพาะ เพราะตัวละครทั้งสองมีบทบาทและจบบทบาทภายในตอนของอุซง ส่วนตัวละครตัวอื่นเช่น จางชิง(張青 Zhāng Qīng)และซุนเออร์เหนียง(孫二娘 Sūn Èrniáng)ซึ่งปรากฏบทบาทครั้งแรกในตอนของอุซง เมื่อจบตอนเด่นของอุซงแล้ว บทบาทของทั้งสองก็ยังคงมีอยู่ โดยจะมีบทบาทร่วมกับวีรบุรุษเขาเหลียงซานคนอื่นๆ

ในสมัยหยวน คนเล่านิทานจะใช้วิธีที่มีการกล่าวหรือการพูดเข้าเรื่อง(入話 rù huà)เพื่อเชิญแขกก่อนที่จะเริ่มเล่านิทาน ซึ่งเป็นกลวิธีที่ใช้เพื่อถ่วงเวลาให้ผู้ฟังที่มาก่อนหรือผู้ฟังที่กำลังทยอยมา จนถึงกลางราชวงศ์หมิงคนเล่านิทานเรื่องราวสุขทุกข์ก็ยังใช้วิธีนี้อยู่ ซึ่งถือว่าเป็นการเรียกแขก โดยมีวัตถุประสงค์ให้ผู้ฟังได้ฟังเรื่องย่อยๆของตอนที่แล้ว เป็นการทบทวนเรื่องและเป็นการเรียกคนฟังในเวลาเดียวกัน ต่อมาเนื่องจากเรื่องราวมีขนาดยาวขึ้น ไม่สามารถเล่าให้ฟังจนจบได้ในคราวเดียวจึงมีการแบ่งเป็นตอน มีการเชื่อมโยงแต่ละบทด้วยบทเกริ่นนำและเติมบททิ้งท้ายให้ชวนติดตาม ซึ่งไม่เพียงคนเล่านิทานเท่านั้นที่ใช้วิธีนี้ แม้แต่รูปแบบการเขียนของเรื่องสุขทุกข์จี้วันก็ใช้วิธีนี้ด้วย เป็นลักษณะที่แสดงให้เห็นว่าเรื่องสุขทุกข์จี้วันมีการพัฒนามาจากเรื่องเล่า ลักษณะการเขียนเช่นนี้ ทำให้รูปแบบของสุขทุกข์จี้วันมีลักษณะเป็นนิยายแบบแบ่งตอน(章回小說 Zhāng huí xiǎoshuō)

²⁷ พี่สะใภ้ของอุซง ซึ่งต่อมาถูกอุซงสังหารเพื่อแก้แค้นแทนพี่ชาย

²⁸ ฉายาของเจียงจง ซึ่งเป็นตัวร้ายตัวหนึ่งในตอนที่เรื่องราวของอุซง ต่อมาถูกอุซงสังหาร

พัฒนาการของเรื่องสุขहुจ้วนตั้งที่กล่าวมาแล้ว จึงมีลักษณะที่นำการพัฒนารูปแบบและเรื่องราวในช่วงเวลาต่างๆ มาผสมผสานกัน มิใช่การพัฒนาเป็นลำดับขั้นที่ต่อเนื่องกันเป็นทอดๆ การพัฒนาในด้านรูปแบบจึงเปรียบเสมือนภาพปะติดที่รวมกันเป็นสุขहुจ้วน ส่วนการพัฒนาทางด้านเนื้อหา ก็เป็นการพัฒนาที่ควบคู่กับสภาพสังคมและการแสดงออกทางศิลปะในสมัยนั้นๆ สุขहुจ้วนจึงไม่เพียงแต่จะสะท้อนประวัติศาสตร์สมัยซ่ง แต่ยังสะท้อนสภาพสังคมในด้านความคิดของคนในสมัยราชวงศ์ซ่ง ราชวงศ์หยวนและราชวงศ์หมิง ผ่านทางวรรณศิลป์อีกด้วย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาพอุชงผู้ฆ่าเสือ

(จากหนังสือ Shuihǔ)